

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο Πρώτο

Θεωρητικές παράμετροι αξιολόγησης του γραπτού λόγου

1.1. *Εισαγωγικά*

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται οι διαδικασίες διδασκαλίας-μάθησης και γίνεται εκτενής αναφορά στην καλλιέργεια των γλωσσικών δεξιοτήτων. Προηγείται η ιστορική και θεωρητική προσέγγιση του παραμυθιού και δίνονται τα χαρακτηριστικά του, τεκμηριώνεται η επιλογή του ως κειμενικού είδους και ως απότοκου έκφρασης ενός πολιτισμού και μιας κοινωνίας, αφού, όπως αποδεικνύεται, μπορεί να προκαλέσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να ενεργοποιήσει τη διαδικασία διδασκαλίας-μάθησης καθώς και τον μηχανισμό καλλιέργειας των γλωσσικών ικανοτήτων.

1.2. *Τα χαρακτηριστικά του παραμυθιού και η ιστορική του εξέλιξη*

Στην ενότητα αυτή θα εξεταστεί το παραμύθι, όπως αναδύθηκε από το ιστορικό του περιεχόμενο, ενώ θα επιχειρήσουμε να δώσουμε τις θεωρητικές παραμέτρους της διδακτικής σπουδαιότητάς του, των χαρακτηριστικών του και της θέσης του στην παιδική λογοτεχνία, ως αντικειμένου γλωσσικής μάθησης. Η σχέση του με την προφορική και δημώδη λογοτεχνία¹³ συ-

---

13. Στην περίοδο του μεταμοντερνισμού ο όρος «λογοτεχνία» ερμηνεύεται τυπολογικά με διάφορους τρόπους από τους ερευνητές, ανάλογα

νεχίζει να επηρεάζει τον λαϊκό πολιτισμό και την παιδεία και να αποτελεί από θεωρητική άποψη σημαντικό μέσο διδασκαλίας.

Σύγχρονοι μελετητές (Winch *et al.*, 2001) θεωρούν τη λογοτεχνία «την έκφραση της ανθρώπινης ανάγκης για επικοινωνία». Η διαφορά μεταξύ λογοτεχνίας και παιδικής λογοτεχνίας έγκειται στο ότι η δεύτερη είναι λογοτεχνία η οποία γράφεται συνήθως από ενήλικες για τα παιδιά, προς τα παιδιά. Παραδοσιακά, τα βιβλία που απευθύνονταν σε παιδιά επιδίωκαν να «διδάξουν», να «κοινωνικοποιήσουν» και να «μορφώσουν πολιτιστικά», στην παλαιότερη εποχή σε θέματα που είχαν σχέση με την ηθική και τη θρησκεία, ενώ στη νεότερη εποχή σε θέματα που σχετιζόνταν άμεσα με την εκπαίδευση. Στη σύγχρονη εποχή η παραδοσιακή αυτή άποψη συνεχίζεται, αφού η παιδική λογοτεχνία συνεχίζει να ασχολείται με κοινωνικά θέματα που έχουν σχέση με την πολιτική και κοινωνική ζωή, το περιβάλλον, τους πολιτισμούς και την παιδεία των λαών, τη μεταλλασσόμενη δομή και το σχήμα της οικογένειας, τους ρόλους των δύο φύλων, ενώ ζούμε σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, την υιοθέτηση μορφών κουλτούρας με παγκόσμια απήχηση, με την παράλληλη εξασθένηση των διάφορων εκφάνσεων της τοπικής (εθνικής) κουλτούρας, όπως σημειώνει ο Simon During (1999: 5). Οι μελέτες του Bakhtin (1981)¹⁴ και κάποιων

με την επιστήμη την οποία ασκούν και τη θεματική της. Ωστόσο, για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, «λογοτεχνία» σημαίνει ένα σώμα από συγγράμματα, το οποίο περιλαμβάνει νουβέλες, διηγήματα, ποίηση, βιογραφίες, δοκίμια, αυτοβιογραφίες και γενικά ποικίλες γραπτές εργασίες. Στη λογοτεχνία επίσης εντάσσονται και άλλες μορφές συγγραμμάτων, όπως φιλοσοφικά, ιστορικά, ποικίλα επιστημονικά. Η λογοτεχνία, ενώ συνήθως διαβάζεται σε βιβλία, βρίσκεται και σε θεατρικά έργα, στη σημερινή δε εποχή εκπέμπεται ηλεκτρονικά και ψηφιακά. Για μια περισσότερο διεξοδική μελέτη της λογοτεχνίας και των αναγκών της βλ. Βελουδής, Γ. (1997)· Doropoulou, M. (2003)· Eagleton, T. (1989)· Easterling, P. E. & Knox B. M. W. (1994)· Hawthorn, J. (1993)· Μερακλής, Μ. Γ. (1987)· Νάκας, Α. (2005)· Todorov, T. (1995)· Winch, G. R., Johnston, M., Holliday L., Ljungdahl, L. & March, P. (2001: 303 κ.ε.)· Χαραλαμπάκης, Χ. (1999).

14. Ο Μ. Bakhtin υποστήριξε (1981: 253) ότι η παιδική λογοτεχνία είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων, προϊόν μιας τακτικής, όπου «ο κό-

παιδαγωγών¹⁵, ορίζουν την παιδική λογοτεχνία ως «καλλιτεχνικά αποδιδόμενο τύπο επικοινωνίας, έναν διάλογο που διατηρεί η κοινωνία με τα νεότερα μέλη της». Τα κείμενα της παιδικής λογοτεχνίας απαντούν στις ανάγκες των αναγνωστών τους και χρησιμοποιούν την πλοκή, τους χαρακτήρες των ηρώων και τη διάθεση δραστηριοποίησης των μαθητών. Ο πρωταγωνιστής είναι συνήθως παιδί ή παιδιά, μπορεί όμως να είναι και ζώο ή παιχνίδι. Για τις ανάγκες αυτής της εργασίας θα θεωρήσουμε ότι το παραμύθι εντάσσεται στο λογοτεχνικό συνεχές (*literature continuum*).

Αν και η παιδική λογοτεχνία¹⁶ συνήθως ξεκινάει με το παραμύθι και την εικονογράφηση, δεν αποτελεί σκοπό αυτής της εργασίας να αναφερθούμε στην ιστορική διαδρομή του παραμυθιού ούτε και να καταγράψουμε τη σημαντική προσφορά του στην ιστορία της λογοτεχνίας¹⁷. Τα παραμύθια, μολονότι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της παιδικής λογοτεχνίας, εντούτοις δεν αποτελούν ιστορικά λογοτεχνήματα αποκλειστικά για τα παιδιά. Τα παραμύθια εισχώρησαν και εδραιώθηκαν στην ευρύτερη ελληνική παιδεία, όχι μόνο στη λογοτεχνία αλλά και στον κινηματογράφο, τη διαφήμιση και στην καθημερινή ζωή¹⁸.

σμος δημιουργεί το κείμενο», με τη συμμετοχή των συγγραφέων, των εικονογράφων, των εκδοτών, των επιμελητών, των εκπαιδευτικών, των παιδαγωγών, των γονέων και των παιδιών, που είναι οι τελικοί αποδέκτες. Για διεξοδική ανάλυση της συνεργασίας, αυτών των παραγόντων, βλ. Bakhtin, M. M. (1981).

15. Αναφερόμαστε στους Winch *et al.* (2001), οι οποίοι στο βιβλίο τους *Literacy, Reading, Writing and Children's Literature*, μελετούν το φαινόμενο και τις εκφάνσεις του γραμματισμού πέρα και πάνω από τις περιοριστικές δομές των δεξιοτήτων του μαθητή στην ανάγνωση και στη γραφή και αναλύουν τις διάφορες εκφάνσεις της παιδικής λογοτεχνίας.

16. Η παιδική λογοτεχνία γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη το τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα με την πληθωρική εμφάνιση και κυκλοφορία έντυπου, ηλεκτρονικού και λογισμικού υλικού, σε μορφή εικονογραφημένων εγχειριδίων, αναγνωστικών, βιβλίων, CD-Roms, δίσκων ακτίνας.

17. Για την ιστορία του παραμυθιού, βλ. Hunt, P. (1995)· επίσης Saxby, M. (1997).

18. Σχετικό παράδειγμα, η αντιπαράθεση στη Βουλή του ανεξάρτητου βουλευτή κ. Στέφανου Μάνου με την τότε βουλευτή Επικρατείας του ΠΑ-

Συχνά ακούμε φράσεις και παραδείγματα από τον πολιτισμό μας, που εκμαιεύονται από τα παραμύθια, συναντάμε καλλιτεχνικές περιγραφές και εικόνες από τα παραμύθια, που μας συντροφεύουν σε ολόκληρη τη ζωή μας, ενώ συχνότατα γινόμαστε μάρτυρες πρότυπων των παραμυθιών που επηρεάζουν την εν γένει συμπεριφορά αγοριών και κοριτσιών αναφορικά με τις επιλογές της ζωής τους. Πολύ σωστά αξιολογεί την κοινωνική διάσταση του παραμυθιού ο διάσημος μελετητής των παραμυθιών Jack Zipes (1994: 4-16), ο οποίος χαρακτηριστικά αναφέρει:

«Το κλασικό παραμύθι πέρασε μέσα από μια διαδικασία μυθοποίησης [...] και είναι ακριβώς το παραμύθι ως μύθος αυτό που έχει φοβερή δύναμη επίδρασης στην καθημερινή μας ζωή, με ποιήματα και πολυεδρικές εξωτερικές εκφάνσεις και καταπληκτικούς μετασχηματισμούς» (Zipes, 1994).

Ο Zipes αναφέρεται στα κλασικά παραμύθια με το συμβολικό τους περιεχόμενο, ενώ τα παραδοσιακά παραμύθια διατηρούν μυθικά στοιχεία που καλλιεργούν την ποιότητα στη σκέψη και στον προβληματισμό και συχνά εκλαμβάνονται ως «εναλλακτικός τρόπος ζωής», που πολλές φορές πρόχειρα ερμηνεύεται ως «εξωπραγματικός» και «αναληθής». Κατά την άποψή μας, αυτή η διάσταση του «εναλλακτικού» στην καθημερινότητα καθιστά διαχρονικά τα παραμύθια, ώστε να κερδίζουν σε δημοτικότητα. Τα παραμύθια¹⁹ αποτέλεσαν ενότητα της προ-

---

ΣΟΚ, κ. Άννα Αγγελοπούλου για το ωράριο των καταστημάτων. Ο πρώην υπουργός κατέθεσε στα πρακτικά το παραμύθι του Άντερσεν *Τα καινούρια ρούχα του αυτοκράτορα*, προκειμένου, όπως είπε, ν' αποκαλυφθεί η υποκρισία και το πολιτικό ψεύδος. Η βουλευτής τού απάντησε προτείνοντάς του να διαβάσει τον μύθο του Αισώπου *Ο κόρακας και το τυρί*. Το δημοσίευμα διαβάσαμε στην εφημερίδα *ΤΑ ΝΕΑ*, 22 Ιουλίου 2005, σ. 5.

19. Για μια συστηματική και διεξοδική ανάλυση του παραμυθιού, της δομής του, της θεματικής του, των λογοτεχνικών του εικόνων, του ύφους και της γλώσσας, βλ. μεταξύ άλλων και τις εξής μελέτες: Anstey, M. & Bull, G. (2000)· Bakhtin, M. M. (1981)· Bettelheim, B. (1976)· Hunt, P. (1995)· Nikolajeva, M. (2000)· Rose, E. C. (1983)· Stephens, J. (1992)· Winch, G. & Poston-Anderson, B. (1993)· Zipes, J. (1979, 1994).

φορικής παράδοσης και εκφράστηκαν ως τελετουργική πράξη σε διάφορες εκφάνσεις εορτών και κοινωνικών εκδηλώσεων, χωρίς να αλλοιώνονται τα βασικά χαρακτηριστικά της πλοκής και του περιεχομένου τους, του μουσικού τους ρυθμού και του παρόδοξου, αν και η αφήγηση τροποποιούνταν ανάλογα με τους ακροατές, τον χρόνο που είχε στη διάθεσή του ο αφηγητής και βέβαια το πολιτιστικό σκηνικό της περιοχής όπου γινόταν η αφήγηση. Επομένως, όπως όλα τα είδη της προφορικής παράδοσης, έτσι και το παραμύθι διατήρησε τα επαναλαμβανόμενα χαρακτηριστικά του, ήτοι την επανάληψη, τα στερεότυπα της εισαγωγής (*Μια φορά και έναν καιρό...*) και του epilόγου (*Έτσι έζησαν αυτοί καλά...*), τη στερεότυπη θεματολογία που σχετίζεται με τη λαιμαργία, τη ζήλια, την αγάπη, την ανθρώπινη ανάγκη για ασφάλεια. Το παραμύθι δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένο χρόνο, ωστόσο ο χώρος του συχνά προσδιορίζεται ώστε να έχει σχέση με τον ακροατή, ο οποίος συμμετέχει στην αφήγηση ενεργά, επίσης συγκεκριμένη είναι και η ταυτότητα των πρωταγωνιστών και η ιστορία που ζουν. Τα παραμύθια ενισχύουν τοπικές δοξασίες και πολιτιστικές αξίες και χρησιμοποιούνται για να «εισαγάγουν» τα παιδιά σε αυτές.

Βασική διάκριση του παραμυθιού αποτελεί ο διαχωρισμός του σε αυτό που προέρχεται από την προφορική παράδοση και σε αυτό που είναι αποτέλεσμα λόγιας δημιουργίας, για παράδειγμα τα λόγια παραμύθια του Hans Christian Andersen, των αδελφών Grimm και του Oscar Wilde. Τα λόγια παραμύθια διακρίνονται από την προσπάθεια του συγγραφέα τους να μην απομακρυνθούν από τη δομή και το ύφος του παραδοσιακού παραμυθιού, ωστόσο παρατηρείται η τάση για ανίχνευση της ανθρώπινης κατάστασης με μια ηθική, τις περισσότερες φορές, προσέγγιση. Για παράδειγμα, οι Γερμανοί αδελφοί Grimm εξέδωσαν στα 1812 την πρώτη δική τους λόγια συλλογή παραμυθιών χρησιμοποιώντας την ιδιωματική γερμανική, τη γλώσσα της προφορικής παράδοσης της περιοχής τους, γεγονός που αποτέλεσε μοντέλο στη λογοτεχνία της Γερμανίας και καλλιέργησε την παράδοση του παραμυθιού και την ηθική προσέγγισή του.

Από το 1550, που ο Giovanni Francesco Straparola εξέδωσε την πρώτη συλλογή παραμυθιών στην Ιταλία, έως το 1634-1636,

που ο Giambattista Basile κυκλοφόρησε μια δεύτερη συλλογή, και το 1697, που ο Charles Perrault επιμελήθηκε την πρώτη συλλογή των παραδοσιακών παραμυθιών στην αυλή του Λουδοβίκου ΙΔ΄ της Γαλλίας, υπό τον τίτλο *Histoires, ou contes du temps passé, avec des Moralités*, τα παραμύθια δεν απευθύνονταν σε μικρά παιδιά αλλά κυρίως στις γυναικείες προσωπικότητες της αυλής των βασιλέων και των ευγενών οικογενειών, με στόχο τη δημιουργία μιας νέας μορφής τέχνης στον χώρο της λογοτεχνίας, μέσα από την προφορική παράδοση²⁰. Η έκδοση παραδοσιακών παραμυθιών σε άλλες χώρες καθυστέρησε σημαντικά, ενώ εκδόσεις παραμυθιών εμφανίστηκαν στα τέλη του 19ου αιώνα ως μια έκφραση πολιτικού ρομαντισμού, ώστε να ενισχύσουν στα παιδιά την εθνική ιδεολογία²¹. Η επίδραση του Perrault υπήρξε σημαντικότερη στον εντοπισμό, την καταγραφή και την έκδοση των παραδοσιακών παραμυθιών αλλά και στη δημιουργία και παραγωγή του λόγιου παραμυθιού μέχρι και την εμφάνιση του Walt Disney με τις κινηματογραφικές του διασκευές.

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του παραμυθιού δεν επηρεάζονται ούτε από τον χρονοτόπο στον οποίο δημιουργήθηκαν²² ούτε από το πολυσύνθετο των εννοιών των λέξεων, που εμφωλεύουν στην απλή φρασεολογία του. Ο μεγάλος Ρώσος θεωρητικός της λογοτεχνίας Mikhail Bakhtin μάς παραπέμπει στην εισαγωγική φράση των παραμυθιών «μια φορά και ένα καιρό...», για να μας θυμίσει, ότι, μέσα από την απλότητα της φράσης, ξεπηδούν, όχι μόνο, οι μορφές των ενηλίκων, των παππούδων, των γονέων, των δασκάλων, των εκφωνητών ραδιοφώ-

20. Οι πρώτες αυτές συλλογές περιλάμβαναν κλασικά παραμύθια, όπως τη *Σταχτοπούτα*, την *Κοκκινόσκουφίτσα*, τον *Παπουτσοπόδαρο*, την *Πεντάμορφη* και το *Τέρας* κ.ά.

21. Ο Andrew Lang, για παράδειγμα, εξέδωσε στην Αγγλία την πρώτη συλλογή παραδοσιακών παραμυθιών μόλις το 1889, με τίτλο *The Blue Fairy Book*, που περιλάμβανε χαρακτηριστικά παραμύθια από την πρώτη συλλογή του 1550 του Giovanni Francesco Straparola.

22. Ο όρος «χρονοτόπος» εμφανίσθηκε για πρώτη φορά στα συγγράμματα του Ρώσου θεωρητικού της λογοτεχνίας Mikhail Mikhailovitch Bakhtin (1895-1975). Βλ. Bakhtin (1981).

νου, που μας διάβαζαν τα παραμύθια, αλλά αναβιώνουν μέσα μας, από την εκφορά της φράσης αυτής, φωνές, πρόσωπα, ακούσματα που άλλα χάνονται στο παρελθόν και άλλα μας ακουμπούν στο παρόν (Bakhtin, 1981).

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του παραμυθιού θα πρέπει να τα αξιολογήσουμε με βάση την εποχή που ερμηνεύθηκαν από τους αφηγητές τους ή που διασκευάστηκαν ή που ειπώθηκαν. Μιλάμε για μια εποχή (στα τέλη του 17ου αιώνα), όταν κυριαρχούσαν η μαζική φτώχεια, οι επιδημικές ασθένειες, η ευρεία ασιτία και η καθημερινότητα του θανάτου. Ο γάμος ανήλικων κοριτσιών με ώριμους άνδρες, που αποτελούσε κοινό φαινόμενο, οδηγούσε στη χηρεία και ορφάνια χιλιάδες οικογένειες, με συνέπεια την επικράτηση αδίστακτων πατριών και μητριών· η κυριαρχία των πεθερών, η ερήμωση των σπιτιών, η μαζική χηρεία αποτελούσαν συχνότατα φαινόμενα σε μια κοινωνία στην οποία δεν υπήρχαν δομές για τη φροντίδα των ενδεών και ανήμπορων. Μέσα σε ένα τέτοιο κοινωνικοοικονομικό κλίμα καλλιιεργήθηκαν τα παραμύθια και, επομένως, είναι δικαιολογημένη η χαρακτηριστική θεματική τους: ο θρίαμβος των αδυνάτων, κυρίως των μικρών παιδιών και των μικρόσωμων, η ήττα αυτών που απειλούν τα μέλη της κοινωνίας, δηλαδή των γιγάντων, των μαγισσών, των δράκων, ό,τι τέλος πάντων προκαλεί φόβο στη ζωή· η καρτερική αντοχή του ανθρώπου σε στιγμές μεγάλης δοκιμασίας και τυραννίας μέχρι να έρθει η καλύτερη εποχή, η αναζήτηση του πλούτου και της ευτυχίας σε άλλα μέρη, η κακιά μητριά που νικιέται από την αγάπη ακόμη και της νεκρής μάνας, η λύτρωση του δράματος, η κάθαρση από την τραγωδία και η επίλυση από τη σύγκρουση, η μεταμόρφωση του «θηρίου», του «βατράχου», του «λύκου», η διατήρηση του πλούτου και της δύναμης με τρόπο υπερφυσικό, η δικαίωση των παιδιών και της γυναίκας είναι ορισμένα από τα βασικά χαρακτηριστικά τους. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα υπήρξε τόσο σκληρή ή αφήγηση ή δημοσίευση φοβερών γεγονότων σε παραμύθια, παραδοσιακά και λόγια, ώστε τα κείμενά τους λογοκρίθηκαν²³.

23. Αναφερόμαστε στη δεύτερη έκδοση της *Σταχτοπούτας* των αδελφών Grimm, όταν, εξαιτίας της γενικής κατακραυγής, αναγκάστηκαν να

Στην εποχή μας, βέβαια, τα παραμύθια θεωρούνται ιστορίες για μικρά παιδιά, αν και η ιδεολογία που εκφράζεται μέσα από αυτά και η γλώσσα τους ανήκουν στη συγκαιρινή ανθρωπινή καθημερινότητα. Ο Αγγλικανός Αρχιεπίσκοπος στον γάμο του Καρόλου το 1981 αναφέρθηκε στο παραμύθι για να καταδείξει την ποιότητα του γάμου, ενώ θέματα παραμυθιών αποτελούν κύρια έμπνευση κινηματογραφικών έργων που γυρίζονται σήμερα²⁴.

Από μια τυπολογική προσέγγιση, το νόημα και η ιδεολογία των παραμυθιών ερμηνεύθηκαν από τους ψυχολόγους ως «φροϋδικά ψυχαναλυτικά κατασκευάσματα»²⁵, από τους φιλόλογους «ως κοινωνικά και κοινωνικοϊστορικά δημιουργήματα»²⁶, από τους κοινωνιολόγους «ως ιδεολογία σύγκρουσης των αδυνάτων με τους δυνατούς»²⁷ και ως «αντιφεμινιστικά ιδεολογήματα» με στόχο την αποδόμηση της θέσης της γυναίκας στην πλοκή τους²⁸.

παρασιωπήσουν και να λογοκρίνουν εκείνα τα χωρία τα οποία αναφέρονταν στη συμβουλή της μητέρας προς τις δύο κόρες να κόψουν μέρος των ποδιών τους για να χωρέσουν στα γοβάκια ή στο να βγάλουν τα πουλιά τα μάτια των αδελφών για να τις τιμωρήσουν για τις πράξεις τους. Σχετικά με τη λογοκρισία στα παραμύθια, βλ. Zipes (1988).

24. Στο έργο των Winch *et al.* (2001), γίνεται εκτενής αναφορά σε κινηματογραφικά έργα που γυρίστηκαν με θεματική υποδομή τους το παραμύθι, για παράδειγμα το έργο *Pretty Woman* (με τους Richard Gere και Julia Roberts).

25. Αναφερόμαστε στο έργο του Αυστραλοαμερικανού ψυχολόγου Bruno Bettelheim (1976). Βλ. επίσης τη μελέτη των Winch *et al.* (2001: 394).

26. Βλ. την εργασία του Jack Zipes (1979).

27. Αναφερόμαστε στην εργασία της Warner, M. (1994).

28. Βλ. την εργασία της Hourihan, M. (1997).

1.3. Παιδική λογοτεχνία και παραμύθι

Οι έρευνες που διεξήχθησαν τα τελευταία πενήντα χρόνια με θέμα την παιδική λογοτεχνία²⁹ ως αντικείμενο διδασκαλίας στο δημοτικό σχολείο ακολούθησαν μια διαλεκτική εξέλιξη που προσδιοριζόταν από την αλλαγή στη στοχοθεσία αλλά και στο θεματικό αντικείμενο. Στη δεκαετία του 1960 το σχολείο έδινε έμφαση στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής των μαθητών μέσα από τη διδασκαλία της παιδικής λογοτεχνίας. Στη δεκαετία του 1970 μεγάλη προσοχή δόθηκε στη σημασιολογία και στην ερμηνευτική αποκωδικοποίηση των λέξεων των κειμένων, χωρίς να αποσιωπάται η έμφαση στην ανάγνωση και στο γράψιμο. Στη δεκαετία του 1980 δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στη λογοτεχνία, ως γλωσσικό πλέον φαινόμενο, που συνοδευόταν από την επιθυμία των παιδαγωγών να γίνουν περισσότερο κατανοητές στους μαθητές η δομή και η τυπολογία της γλώσσας. Στη δεκαετία του 1990 η έμφαση της διδασκαλίας μεταφέρθηκε πλέον στην κοινωνικοπολιτιστική φύση της λογοτεχνίας και στη γενικότερη αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων και της ομιλίας (επικοινωνιακής χρήσης) και της κατανόησης.

Σε όλο αυτό το διάστημα παρατηρήθηκε μεγάλος αριθμός εκδόσεων με ευρύτατη ποικιλία θεμάτων, συγγραφέων και θεωριών, που οδήγησαν, εν πολλοίς, στη διαφοροποίηση των παραδοσιακών μεθόδων διδασκαλίας και στην απόκλισή τους από τα παλιά πρότυπα που στηρίζονταν σε στερεότυπα και σε στεγανά διαμορφωμένα προγράμματα διδασκαλίας. Παρά τον καταιγισμό των πολυμέσων, του οπτικοακουστικού ηλεκτρονικού και λογισμικού υλικού, της κατάργησης της αυστηρής διάκρισης μεταξύ γραπτού και οπτικού κειμένου, η δύναμη που εκ-

---

29. Δες σχετικά την παρακάτω ενδεικτική βιβλιογραφία: Αποστολίδου, Β., Πασχαλίδης, Γ. & Χοντολίδου, Ε. (1995)· Βασιλαράκης, Ι. Ν. (1998, 2001)· Escarpit, D. (1995)· Κανατσούλη, Μ. (1993, 1997, 2000)· Κατσίκη-Γκίβαλου, Α. (1995)· Κουκουλομάτης Δ. Ι. (1993)· Μαλαφάντης, Κ. Δ. (2001)· Ντοροπούλου, Μ. (2004β, 2007)· Παπαϊωάννου, Π. (1995)· Πάτσιου, Β. (1999α, 1999β).

πέμπει το παραμύθι, ως λογοτεχνικό κείμενο, δεν φαίνεται να αλλοιώνεται.

Η παρούσα έρευνα αναζητά την αλληλεξάρτηση και επίδραση του κειμένου στην καλλιέργεια του γραπτού λόγου, με βάση τα νέα θεωρητικά πρότυπα, στο ευρύτερο φάσμα της διδασκαλίας του παραμυθιού και της συμβολής του στον γραπτό λόγο των μαθητών του δημοτικού. Αποτελεί, επομένως, μια σαφώς αιτιολογημένη μελέτη, όσον αφορά στον τρόπο και την προοπτική διαμόρφωσης και εμπέδωσης διδακτικού υλικού για την καλλιέργεια και ανάπτυξη των δεξιοτήτων κατανόησης νοημάτων, αναπαραγωγής κειμένου και γραφής των μαθητών.

1.4. Το παραμύθι ως κειμενικό είδος

Εκ προοιμίου διασαφηνίζεται ότι η κειμενολογική (genre-based) προσέγγιση της γλώσσας που επιχειρείται στην παρούσα εργασία, ουσιαστικά, αποτελεί μια κοινωνική αποτίμηση της γλωσσικής χρήσης. Όλοι οι πολιτισμοί έχουν ιδιαίτερους τρόπους με τους οποίους εφαρμόζουν τους συγκεκριμένους πολιτιστικούς και κοινωνικούς τους στόχους και, κατά συνέπεια, διατηρούν τα δικά τους κειμενικά είδη. Επομένως, το κειμενικό είδος ουσιαστικά αποτελεί την κοινωνική και πολιτιστική διαδικασία γραπτής έκφρασης των καθιερωμένων ή αποδεκτών αρχών και αξιών μιας κοινωνίας.

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε το παραμύθι ως κειμενικό είδος, προκειμένου να προκαλέσει το ενδιαφέρον των μαθητών, να καλλιεργήσει κοινωνική αλληλεπίδραση, να κινήσει τη διαδικασία διδασκαλίας-μάθησης και να συνδυάσει λειτουργικά το περιεχόμενο των κειμένων με τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών³⁰. Επιπλέον, το παραμύθι συγκεντρώνει όλα

---

30. Οι Macken, M., Martin, J., Kress, G., Kalantzis, M., Rothery J. & Cope, B. (1990) διατυπώνουν την άποψη ότι η γλώσσα στην καθημερινότητα εμπειδώνεται μέσα από τα κείμενα, τα οποία συντίθενται κοινωνικά και έχουν κοινωνικό πρόσωπο. Τα διάφορα κειμενικά είδη είναι συγκεκριμένα κείμενα, τα οποία έχουν συστηματοποιηθεί με έναν ιδιαίτερο τρόπο, προκει-